

ESTETİĞİN İDEOLOJİSİ VE SOSYOLOJİSİ THE IDEOLOGY AND SOCIOLOGY OF A ESTHETICS

Dr. Öğr. Üyesi Nusret POLAT

İstanbul Okan Üniversitesi, Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

nusret.polat@okan.edu.tr

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-2525-8476>

Atıf (APA 6)/To cite this article: Polat, N. (2020). Estetiğin İdeolojisi ve Sosyolojisi.
Sanat Dergisi, (35), 65-69.
Derleme makale/Review article

Öz

Bu makalede Kantçı estetiğin sosyolog Pierre Bourdieu tarafından sosyolojik bir perspektiften yapılan eleştirisi ele alınmaktadır. Bourdieu'ye göre Aydınlanma'nın evrensel insan anlayışının bir uzantısı olan Kantçı estetik beğeni anlayışı, toplumsal sınıfların estetik beğenideki rolünü görememektedir. Dahası, Kantçı yaklaşımın evrensel saf beğeni anlayışının kendisi de sınıfsal bir karakter arz etmektedir; burjuvaziye ait bir estetik beğeni tarzı evrenselleştirilerek ideolojik bir maskeleye tüm toplumsal sınıflar için normatif kılınmaktadır. Böylece, aslında ayrıcalıklı sınıfların ulaşabildiği bir kültürel kazanım, sanki doğal olarak, sınıfsal konumlarından bağımsız, her bireyin sahip olabileceği bir gerçeklikmiş gibi sunulmaktadır. Bourdieu sosyolojisi, estetik beğeni yargısının kültürel ve sosyolojik doğasını açığa çıkararak, sadece sosyolojik bir söylemi değil, aynı zamanda etik bir söylemi de dile getirmektedir.

Anahtar kelimeler: Kantçı estetik beğeni, Pierre Bourdieu, estetiğin ideolojisi, halk sınıflarının beğenisi

Abstract

This article is about the criticism of the Kantian aesthetics made by French sociologist Pierre Bourdieu. According to Bourdieu, the Kantian approach, which is a result of the Enlightenment's view of universal human being, may not see the very role of the social classes' distinctions about aesthetic taste. Moreover, the Kantian approach depends on a social class factor; an aesthetic taste belonging to the middle classes is advocated as a normative truth and universal reality for all social classes with the help of an ideological mystification. Thus, in fact, a cultural attainment that only the privileged classes will be able to reach is presented as a natural fact according to which every member of a society, as if, naturally may attain. The sociology of Bourdieu, by uncovering the cultural and sociological nature of the judgment of aesthetic taste, gives voice to not only a sociological discourse but also an ethical one.

Key words: Kantian aesthetic taste, Pierre Bourdieu, ideology of aesthetics, taste of the people classes

GİRİŞ

Estetik nosyonu, insanın akıl/mantık karşısında bedene, duyarına ve duygularına özel bir önem vermesinin sonucu ortaya çıkmıştır. Alman filozof Alexander Baumgarten tarafından Yunanca aisthesis kelimesinden türetilerek 1750 civarında dolaşıma sokulan Aesthetica terimi, başlangıçta sanatla ilişkili olmaktan çok, kavramsal düşünmenin karşısında insanın tüm algı(larının) ve duyum(larının) dünyasına işaret etmekteydi. Terry Eagleton'ın yazdığı gibi, "estetik teriminin, 18. yüzyılın ortalarında, ilk kez yürürlüğe soktuğu ayırım, 'sanat' ile 'hayat' arasındaki ayırım değil, maddi olan ile maddi olmayan arasındaki ayırımdır" (Eagleton, 2010:31). Bu ayırım insan zihni ile insan bedeni, fikirler ile duyumlar/duygular arasındadır.

Öte yandan, Baumgarten'ın niyeti özerk bir duyumlar teorisi yaratmak ya da duyumlara özerklik ilan etmek değildi. Aksine, bu ayırım çizgisi çekildikten sonra estetiğin asıl görevi duyumların/duyguların akla uygun bir teorisini yapmaktır. Zaten estetik Baumgarten'in deyişiyle "mantığın kız kardeşi" olarak düşünmenin aşağı düzeyden bir işleviydi. Bir şiir, duygusal/duygusal söylemin mükemmel bir örneği ise, onun ilk planda mantığa uygun olmayan yapısı, gerekli işlemler yapıldıktan sonra, akla uygun kendine ait bir düzeni olduğu gösterilebilirdi (Eagleton, 2010:34). Baumgarten, Aydınlanma Çağı'nda, duyulur dünyanın kendi içindeki mantıklı yapısını açığa çıkarmak için estetik terimini icat etmişti. Estetik, duyulur dünyayı analiz etse de asıl hedefi onu düşünülmüş olanın hizmetine sokmaktır. Kısacası insan davranışının her bir noktasını, akla en aykırı olanını bile, akla uygun bir şemaya yerleştirmek estetiğin temel göreviydi. Bu görevi üstlenen en önemli filozoflardan biri Kant'tır.

Kant ve Beğeni Yargısı

Kant'a göre, beğeni yargısı bir bilgi yargısı olmadığı için mantıksal değil estetikdir. Şöyle der Kant: "Bir şeyin güzel olmadığını ayırt edebilmek için tasarımı anlama yetisi yoluyla bilgi için nesneye değil, ama hayalgücü yoluyla (belki de anlama yetisi ile bağlantılı olarak) özne verilir ve bunu haz ve haz-almama duygusu ile ilişkilendiririz." (Kant, 2011:53). Beğeni yargısının temelinde hoşlanma (haz duyma) vardır, ama bu hoşlanma durumu özne tarafından bir şeyi güzel yargısı ile sabitlediği oranda hiçbir çıkar gütmmez. Kant beğeni yargılarındaki saf çıkarısız hoşlanmayı, bir çıkarı olan hoşlanma ile karşı karşıya getirir: "Eğer biri bana önümde gördüğüm sarayı güzel bulup bulmadığımı sorarsa, diyebilirim ki sadece aval aval bakılmak için yapılmış şeyleri sevmem; ya da, Paris'te başka hiçbir şeyi yiyecekler kadar sevmemiş olan o Kızılberber şefi gibi yanıtlayabilirim; ya da, Rousseau tarzında, halkın alın terini böyle gereksiz şeyler üze-

rine harcayan gösteriş düşkünlüğünü ayıplayabilirim... Tüm bunlar kabul edilebilir ve onaylanabilir; ama şimdi söz konusu olan bunlar değildir. Bilmek istediğimiz yalnızca nesnenin tasarımına bende hoşlanmanın eşlik edip etmediğidir - bu tasarımın nesnesinin varoluşu açısından ne denli ilgisiz olsam da. Kolayca görüldüğü gibi, güzel olduğunu söylerken ve bir zevkimin olduğunu ortaya koyarken, onda nesnenin varoluşuna bağımlı olduğum şey ile ilgili değil, ama bu tasarımdan kendi içimde yaptığım şey ile ilgilenirim" (Kant, 2011:54-55).¹ Yani bir şeyden güzel olduğu için hoşlanmam demek, benim o şeyde hiçbir işlevsel yön bulmamam ya da çıkara dayalı tek bir ilişki bile kurmamam demektir. Kant bu noktada iyi ile güzel arasında bir ayırma gider. Bir şeyin iyi olması için, benim o şeyin ne tür bir şey olduğuna dair bir bilgimin, bir kavramımın olması ya da o şeyin bir anlamı olması gerekir. Bir şeyin güzel olması ise böyle bir zorunluluk talep etmez. Kant'a göre bir çiçek iyi bir şey olamaz, sadece güzel bir şeydir; çünkü bir çiçeğin amaçsızca birbiri içine geçmiş kıvrımlarının hiçbir anlamı, hiçbir mantıksal dayanağı yoktur veya belirli bir kavrama bağımlı değildir. Bizim için bir çiçek sadece duymusal olarak hoşumuza giden bir şeydir (Kant meseleye arıların ya da arıcıların perspektifinden kesinlikle bakmamaktadır). Böylece söz konusu olan, bir şeyin iyi olmasında onun bize sağladığı yarar ya da menfaattir; oysaki bir şeyin güzel olmasının temelinde o nesneden ya da şeyden alınan dolaysız keyif ya da haz, yani "saf hoşlanma" vardır (Kant, 2011:58). Ve elbette bu zevke veya saf hoşlanmaya eşlik ederek bir şeyin güzel olup olmadığı yargısını veren estetik beğeni yargısıdır.

Bourdieu'nün Kantçı Estetik Anlayışı Eleştirisi
Sosyolog Pierre Bourdieu'nün bu bağlamda temel sorusu şudur: acaba Kant'ın iddia ettiği gibi, sosyolojik gerçekliklerden azade bir saf hoşlanma ya da çıkarısız haz mümkün müdür? Bourdieu Kant'ın bu analizinde "Aydınlanma'nın obskürantizmi" dediği maskelenmiş, 'ideolojik' bir durumu tespit eder. Kant'a karşı oldukça eleştirel olan Bourdieu, bu yaklaşımın, "bütün geleneksel inanç ifadelerine kapalı olan ve -sözgelimi köktendinciliğin kimi eleştirilerindeki şiddet refleksinin gösterdiği gibi- en azından eleştirdiği şey kadar opak ve belirsiz olan bir akıl fetişizmi ve evrensel fanatizm biçimine" dönüştüğü iddiasındadır (Pierre Bourdieu, 2016:98). Dahası ona göre: "Akıl idealini yükseltmek için anlama yetisinde reform yapmak isteyen ama sadece rasyonel vaaz vermenin gücüne bel bağlayan her türlü proje, skolastik yanlısamanın esiri olmaya mahkûmdur. O halde aklın tatbikinin toplumsal koşullarını ve entelektüel etkinliğin kurumsal temelle-

¹ A.g.e., s. 54-55.

rini savunmaya ve akli tarihte gerçekleşmesinin koşulu olan araçlarla donatmaya adanmış bir siyasi mücadele- nin özel formu olan evrenselin bir reelpolititiğine başvur- mak gerekir” (Pierre Bourdieu, 2016:100). Bourdieu'ye göre, bu siyasi reelpolititiğin temel amacı, 'Aklın ve Estetik Yargı'nın kültürel ve sınıfsal çıkarları ya da kültürel ve sınıfsal ırkçılığı saklayan evrenselci rasyonalizmin örtük despotizmine karşı “irrasyonalist ve gerici bir popüliz- min... pratiği ve geleneği yüceltme tuzağına düşmeyen ama pratik aklın özel saiklerini savunabilen, aynı zaman- da 'zeka' biçimlerinin çoğul olduğunu etkin (yani, eğitim açısından onaylanmış) olarak kabul ettirebilen ve bu çok biçimli becerinin sadece en biçimsel/resmi biçimlerinin kabulüne dayanan eğitime bağlı hükümlerin her gün da- yattığı gerçek yazgı izlenimi ile her şekilde savaşılabilen makullüğe ve ihtiyata (Aristotelesçi phronesis anlamın- da) dayalı daha kapsamlı ve gerçekçi bir rasyonalizmin kurulmasını” sağlamaktır. (Pierre Bourdieu, 2016:101) Bu uzun cümleden anlaşıldığı üzere, Bourdieu'nün he- defî, Aydınlanma'yı toptan mahkûm etmek asla değildir; daha çok, sınıfsal ayrımların sosyolojik doğasını gözden kaçıran Kant benzeri yaklaşımları, “daha kapsamlı, ma- kul ve gerçekçi [bir] rasyonalizm” ile ikame etmektir.

Bourdieu sosyolojisi sınıfsal habitus oluşumlarında kültürel sermaye etkilerine bakarak (modern ve/veya modernist) estetiğin bu 'ideolojik' yapısını toplumsal alan- ın içindeki pratiğin somut-maddî verilerine başvurarak açık bir biçimde eleştiriye tabi tutmuştur. Bourdieu'ye göre, Kant (ve onun uzantısı olan formalist estetik ve kültür anlayışları), kendi düşüncesinin tarihsel ve top- lumsal sınırlılıklarını görememekte ve herkese isnat et- tiği evrensellik durumunun, aslında, sadece kültüre ve sanat eserine ulaşabilen ayrıcalıklı sınıfların tecrübesi dâhilinde olduğunu gizleyerek sessizce veya fark et- tirmeden bu sınıflara ait bir olguyu herkes için norma- tif hale getirmektedir. Ayrıcalıklı bir özneye ait olan bir kural evrensel bir norm statüsünde sunulduğunda, bu evrensel norma uygun olmayan herhangi bir estetik be- ğeni anlayışı da hiçbir meşruiyet elde edememektedir.

Kant'ın “estetik beğeni evrenseldir” iddiası, aslın- da, sadece varlıklı ve eğitilmiş sınıfların sahip olabilece- ği bir boş zaman etkinliği sonucunda oluşabilecek olan bir tavra dair genelleştirilmiş özel bir yargı önermesidir: “Kant'a göre beğeni yargısını teşkil eden bu 'evrensel olarak geçerli olmak iddiasındaki' yargının çok özel top- lumsal olanaklılık koşullarını anımsamak, onun evren- sellik iddialarını ve aynı suretle Kantçı estetiğinkileri de sınırlandırmayı zorunlu kılar. Bu estetiğe belirli tarihsel toplumların belirli kültürlü 'özneleri' için olan estetik de- neyimin yarı fenomenolojik analizi adına sınırlı bir geçer-

lilik bahşedilebilirse eğer, hemen eklemek gerekir ki onun kendi tarihsel olanaklılık koşullarını, yani kendi sınırlarını unutarak gerçekleştirdiği tikel durumun bilinçdışı evren- selleştirilebilmesinin sonucu sanat eserinin (ya da dün- yanın) özel bir deneyiminin her tür olanaklı estetik de- neyimin evrensel normu olarak kurulması ve ona erişim ayrıcalığı olanların sessizce meşrulaştırılmasıdır” (Bour- dieu, 2016:94). Kant'ın, estetik olabilmesi için “amaçsız amaçlılık” olarak adlandırdığı koşulu yerine getirmesini beklediği sanat eseri, halk sınıfları açısından içinde bu- ldukları sosyo-ekonomik ve kültürel koşullar gereği anlaşıl(a)mazdır. Hayatındaki her nesneyi ya da eşyayı, kısıtlı olanakları içinde, bir işlevle donatmak zorunda ka- lan halk sınıflarının mensupları, hiç şüphesiz 'hiçbir işe yaramayan' sanat eserini anlamlandırma sıkıntısı çeke- cektir. Bourdieu'nün şu örneği tipiktir: Bir alan çalışması içinde yaşlı bir kadının ellerini gösteren bir fotoğraf farklı toplumsal sınıflardan bireylere gösterilir. “Kültürel açı- dan en yoksun kişiler, yaşlı kadın eli fotoğrafı karşısın- da, az çok uzlaşımca bir duygu ya da etik bir ortaklığı dile getirirler ama asla tümüyle estetik bir yargı ortaya koymazlar (olumsuz olanlar hariç): 'Ah, şuna bakın, elleri ne kadar garip bir biçimde deforme olmuş... Romatizma- ları var galiba... Bu zavallı kadının ellerini görmek bana dokundu, boğum boğum' (İşçi, Paris)... 'Ben bu fotoğra- fı çok güzel buluyorum. Bu, emeğin simgesi. Flaubert'in yaşlı hizmetçisini hatırlattı bana, hem de bu kadının al- çakgönüllü duruşunu. (...) Çalışmanın ve sefaletin bu ka- dar deforme etmesi çok yazık'. (Mühendis, Paris)... Üst düzey yöneticiler ve serbest meslek sahipleri fotoğrafı 'güzel', 'dışavurumcu' bulurlar ve sadece Bergman, Or- son Welles ve Dreyer'in filmlerine gönderme yapmakla kalmazlar, Hamlet, Macbeth ve Athalie'den bahsederek tiyatroya da gönderme yaparlar” (Bourdieu, 2016:73-77).

Demek ki herhangi bir sanat eserini (bu örnekte bir fo- toğraf) estetik değerlendirmeye tabi tutarken bireylerin sahip oldukları toplumsal sınıf kaynaklı kültürel sermaye bilgisi doğrudan devreye girmektedir. Kültürel serma- ye, Bourdieu'ye göre, modern sanayi toplumlardaki iktidar oluşumlarında “hiyerarşinin ikincil ilkesi”dir (David Swartz, 2013:267).² Toplumsal ayrımların ortaya çıkışın- da ekonomik sermayenin (servet, gelir ve mülk) dağılı- mı, kültürel sermayenin (bilgi, kültür ve eğitim vasıfları) dağılımı tarafından tamamlanır (David Swartz, 2013:267).³ Kantçı ve benzeri formalist estetik yaklaşımlar, sadece belirli düzeydeki varlıklı ve kültürlü öznelerin ulaşabi- leceği bir durumun sonucunda oluşabilecek bir beğeni yargısına dair bir kapasiteyi, herkes için geçerli evren-

² David Swartz, Kültür ve İktidar - Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi, çev. Elçin Gen, İletişim Yayınları, s. 2013, s. 267.

sel/normatif olarak formüle ettiklerinde, bu beğeni yarısını oluşturabilecek kaynak ve araçlardan yoksun olan alt-düzey toplumsal sınıflardaki bireylerin beğenilerini de kendiliğinden 'barbar', 'kitsch' ya da 'bayağı' kategorisine yerleştirerek ıskartaya çıkartmaktadır (Bourdieu, 2016:70-71). 'Saf beğeni' ve 'barbar beğeni' ayrışması, toplumsal ve/veya sınıfsal ayrışmanın (distinction) temel bir normuna dönüşmektedir. Şöyle yazar Bourdieu: "Ayrışma ilişkisinin (bilinçli olarak genelden kendini ayırıştırma niyetini içerebilen ya da içermeyen) estetik yatkinliğin aksesuarı ve yardımcı bir ögesi olduğuna inanmamak gerekir. Rönesans'tan beri sanatın sahip olduğu bir niyeti sonuna kadar götüren modern sanata, tüm 'insani' şeylerin, yani sıradan insanların sıradan varoluşları içerisinde seferber ettikleri tutkuların, heyecanların, duyguların ve aynı anda bunlara yol açan tüm temaların ya da nesnelerin sistematik bir reddini atfeden Ortaya y Gasset'yi takip edebiliriz: 'İnsanlar, bir dramı kendilerine sunulan insan yazgılarıyla ilgilenmeyi başardıklarında ve bu yazgılara yaşamın gerçek olayları gibi katıldıklarında severler.' 'İnsani' olanı reddetmek, tabii ki genel olanı reddetmektir: İnsanları, güzel şeylerin temsillerine ve özellikle de doğrudan duyulara ve duyarlılığa hitap edenlere 'güzel' demeye yönlendiren temsilin içeriğine gösterilen ilgi, temsil hakkındaki yargıyı temsil edilen nesnenin doğasına bağlamayı reddeden kayıtsızlık ve mesafe uğruna yadsınmış olur" (Bourdieu, 2016:57-58). Kant, Bourdieu'nün yazdığı biçimiyle, popüler beğeniye, yani halkın beğenisini barbarca bulmaktadır, çünkü popüler beğeni, beğeni nesnesini salt kendinde bir amaç olarak görememektedir. Kantçı anlamda popüler beğeniye şöyle özetler Bourdieu: "Anlamdan ve çıkardan yoksun anlamsız imgeyi ya da müphem imgeyi reddetmek, onu amaçsız bir amaç, kendi kendini imleyen, yani kendinden başka bir göndermesi olmayan bir imge olarak değerlendirmeyi reddetmektir: Bir fotoğrafın [sanat eserinin] değeri, aktardığı bilgideki çıkar ve yerine getirdiği iletişim işlevinin açıklığı yani okunabilirliği ile ölçülür... Avangart tiyatro ya da figüratif olmayan resim veya sadece klasik müzik hakkında biçime dair araştırma, halk sınıflarında kafa karışıklığına yol açıyorsa bu, bir bakıma, bunların gösterge olarak neyi işlemeleri gerektiğini kavramakta kendilerini yetersiz hissetmelerinden kaynaklanır" (Bourdieu, 2016:70-71). Düşünsel, yani eleştirel ya da sorgulayıcı bir faaliyet anlamında bir sosyoloji, işte bu 'estetik'in ideolojisi'nin maskesini düşürmek adına kültürü ve sanatı sınıfsal habitus oluşumlarına bakarak mercek altına almak durumundadır.

Çağdaş sanat açısından bakıldığında (Bourdieu'nün kullandığı tabirle) bu 'skolastik' estetik bazı açılardan sanki aşılımıştır. Burada aşılan 'saf beğeni' anlayışına hi-

tap eden biçimci estetik, ama çağdaş sanatın uzmanlık gerektiren kavramsal doğası bir başka yönde bir tür 'estetik aşırılık' yaratmaktadır. Sosyolojik perspektiften bakıldığında çağdaş sanatın temel 'sorunu', kavramsal ağırlıklı bir sanat tarzı olması hasebiyle, yüksek düzeyde felsefi ve sanatsal eğitimden kaynaklı kültürel sermaye talebinin ancak orta-üst ve üst sınıflar tarafından karşılanabilmesi, böylece halk sınıflarının ona ulaşamamasıdır. Müze örneği tipiktir. Bir modern ya da çağdaş sanat müzesini ziyaret edebilmek ya da bir beyaz küpün içine girebilmek için ciddi dozda bir sanat bilgisine sahip olmak gerekir. Öyleyse, "bir müzenin örtük gereklerini karşılama olanağından mahrum olan ziyaretçilerinde uyandırdığı kafa karışıklığında ya da beğenisi skolastik koşullarda oluşmamış kişilerin sanatsal eğilimin ürünü olan yapıtları nefret ve öfkeyle karışık reddinde" (Bourdieu, 2016:38-39) hemen bir 'gericilik' işareti görülmemelidir. Bu noktada meselenin etik doğası belirlemektir. Sosyolojik ya da sınıfsal yatkinlikler açısından var olan bir kültürel sermaye eksiliğinin, bir zekâ belirtisi olarak müzeye gitme talebi olan, ama müzenin görünmeyen kültürel duvarı nedeniyle müzeye girme şansı olamayan ziyaretçi açısından nasıl kapanabileceği üzerine kafa yormak gerekir. Sanat dünyası, Durkheim'dan alıntılanarak söyleyecek olursak, "yaşamın zorluklarından bihaber olan ayrıcalıklı bir aristokrasininin evlatlarına" hizmet ettiği sürece halkın sanattan anlamadığı konusunda şikâyet edilmemelidir. Ayrıca, halk sınıflarının kendine ait pratik ve işlevsel beğenilerini 'estetik beğeni' için bir tehdit olarak görmek yerine, halkın estetik eğitimi açısından gerekli olan eğitim koşulları ve fırsatlarını yaratarak estetik beğenin sınırlarını geniş tutmak gerekir.

SONUÇ

Bourdieu'nün Kantçı formalist estetiğe getirdiği eleştirinin etik bir amaçla yüklü olduğu çok rahatlıkla görülebilmektedir. Bugün sanat eğitimindeki temel sorunlarından birisi, halk sınıflarının zeki çocuklarının bu alana ulaşabilmesi önündeki engellerin bir türlü yeterince kaldırılmamasıdır. Bu olanağa erişen ayrıcalıklı ve eğitilmiş sınıfların entelektüel kapasitesi düşük, estetik duyarlılığı ve sezgisi zayıf bu alanda söz sahibi vasat çocuklarının yerine halk sınıflarının zeki çocukları koyulmalıdır. Elbette halkın çocukları ayrıcalıklı sınıfların çocuklarından daha zekidir demiyoruz, zira böyle bir iddia tersten bir sınıf ya da zekâ ırkçılığı -Bourdieu'nün tabiriyle- olacaktır. Burada daha çok etik bir talepte bulunulmaktadır. Bourdieu'nün kültür sosyolojisi, sonuçları itibariyle, zeki halk çocuklarının 'demokratik toplumlarımızda' kâğıt üstünde sözde sahibi oldukları fırsat eşitliğinin,

teorik varsayımları ve pratik görünüşleriyle kültürel alanda aslında var olmadığını deşifre ederken, ayrıca bu fırsat eşitsizliğinin 'sıradan insan'ın lehine düzeltilmesi için sosyolojik bilgiyi etik bir işlemlerle donatmaktadır.

Aslında estetik duyarlılık ve yargı kapasitesi özünde insanın yaşam duygusu ile içsel bir ilişki içindedir. Her insan doğal olarak estetik bir tavra sahiptir. Hepimiz, istisnasız, etrafımızdaki dünyayı bir şekilde 'güzel' olarak tecrübe etmeyi isteriz. Ama bu estetik tavır, kişinin, hangi kültüre ve toplumsal sınıfa, hangi coğrafyaya ve mekâna ait olduğuna ya da hangi kültürel, entelektüel ve toplumsal sermaye birikimine sahip olduğuna göre sonsuz bir çeşitlilik sergiler. Hannah Arendt'in deyişiyile: "Bu gezegende İnsan değil, insanlar ikamet eder. Çokluk, yeryüzünün yasasıdır". Kant'ın yargısında olduğu gibi, ne evrensel beğeni ne de saf beğeni diye bir şey vardır. Tüm beğeniler bir şekilde karmaşık ve melezdir; tarihsel, kültürel ve sosyolojik koşullar ve bağlamlarda oluşturulmuşlardır. Bir kimsenin yaşama ve kültüre dair genel ve/veya sanata dair özel beğenilerini, sözde evrensel ya da saf beğeni adına peşinen yargılayıp mahkûm etmek, o kişinin hayat hakkını yargılayıp mahkûm etmekten çok da uzak bir yerde konumlanmış asla değildir.

KAYNAKÇA

Eagleton, Terry (2010). *Estetiğin İdeolojisi*, (çev. Hakkı Hünler), İstanbul: Doruk Yayınları.

Bourdieu, Pierre (2016). *Akademik Aklın Eleştirisi - Pascalca Düşünme Çabaları*, (çev. P. Burcu Yalım), İstanbul: Metis Yayınları.

Bourdieu, Pierre (2015). *Ayırım - Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*, (çev. Derya Fırat Şannan, Ayşe Günce Berkurt), Ankara: Heretik Yayınları.

Kant, Immanuel, (2011). *Yargı Yetisinin Eleştirisi* (çev. Aziz Yardımlı), İstanbul: İdea Yayınevi.

Swartz, David (2013). *Kültür ve İktidar - Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi* (çev. Elçin Gen), İstanbul: İletişim Yayınları,

Arendt, Hannah (2018). *Zihnin Yaşamı* (çev. İsmail Ilgar), İstanbul: İletişim Yayınları. GİRİŞ